

Bevezető

Szármasa, eredete A fajtaalapító Gidran Senior arab telivőre márt birtó Fechtig vásárolta Egyiptomban 1916-ban. kis szárga márt Bőbolnán 6 társzámot adott, amelyek közül Gidran II nevé fia került Mezohegyesre, ahol vegyes: holsteini, mecklenburgi, magyar, erdélyi, arab és moldvai kancaanyagot fedezett.

A kancák származás szerinti csoportosítását az 1840-es évek elején vezették be. Ekkor derült ki, hogy az V. században. "Sárgamés" kancaállomány fokozott Gidran származású. A később klasszikus új vásárolt mezohegyesi vonalenyésztés, melyben a fajta egyedei apai Ágon egy-egy vonalalapító mártre vezethetők vissza, ez időtől kezdve lett tudatos gyakorlat.

Gidrán fajtárról tulajdonképpen a márt szárad kázepe óta beszélhetünk, miután az osztrák Kriegsministerium a gidrán állományt 1885-ben hivatalosan is Ánállító fajtának minősítette.

Az eredeti gidrán állomány 15 osányra vezethető vissza, melyekből az idők során több család is kihalt.

A rokonyenyésztés elkerülése, valamint a fajta kálemi és teljes-tmány-ortóknak javítása érdekében alkalmaztak angol telivőre mártakat, melyek ivadékaik közül a kancákat egy-két generáció után fajtatisztá gidrán márttel visszakeresztették. A telivőre apaságú (F1) mártakat egészen kivételes eseteket leszámítva a tenyésztők kímélték.

A márt állomány 1849. és 1920. között 100 kárról több társzámával stabilizálódott. Ez a létszám lehetővé teszi a fajta fedezmény- és kancaképzés-igényének biztosítását, kellemes divergenciát biztosított, és megfelelő szelekcióra is lehetőséget adott.

1920. március 20-án, a román megszállást követően, az akkor leltár szerinti 98 gidrán kancából a román királyi csapatok 74 kancát hadiszámnyaként magukkal vittek. 11 kanca a harcok során elkallódott, mindössze 13 egyed maradt meg. Ebből az igen súlyosan megfogyatkozott állományból 1944-re sikerült a kancaképzést 90-re fejleszteni, mikor is a II. világháború követésében beállt veszteségek miatt 1948-ban 28 kanca érkezett vissza a román metorsági Bergstettenből.

A két világháború közötti időszakban az állomány konszolidálására a korábbi ellentmondásos tapasztalatok miatt csak kisebb mértékben használtak telivőre mártakat, hanem kisbőri-főlvőre (Maxim V, Kozma III) és arab (Mersuc Siglavý VI, Gazal III) mártakkal próbálkoztak igen jó eredménnyel. Ez időtől konszolidálódott a fajta anglo-arab jellege, eltűntek a használatbeli problémák, s minden tekintetben egy igen kiváló, értékes állomány alakult ki viszonylag rövid idő alatt.

A II. világháború után 1957-ig az erosen megfogyatkozott állomány fejlesztése, a megélt vonalak megőrzése került a kázeppontba. 1957-ben politikai döntés alapján a teljes gidrán populációt Mezohegyesről a Dalmandi Állami Gazdaságra helyezték át. A hatvanas-hetvenes évek lényeges irányítási koncepciója a hagyományos fajták állományának eroteljes visszafordítása és ezen fajták társzámának nyugati fajtákkal végzett átkeresztésével. Ez oly mértékben "sikerült", hogy 1975-re a teljes gidrán állomány mindössze 3 fajtatisztá mártból és 16 társzámából állt.

1975-ben az Országos Állattenyésztési Felügyelő az Állattenyésztési Kutatóintézet kázelemzésétől kezdve Állományból 21 gidrán származású kancát és Bulgáriából 2 mártot vásárolt, és Borodpusztán új társzám alapított. A borodpusztai tenyésztést több gazdaság is után a Pannon Agrártudományi Egyetemhez, és 1996-ban az ebből Ánállító intézmény alakult Pannon Lovasakadémiahoz került a Szántód melletti Mártpusztára, mint génezerv tenyésztés. Időtől kezdve 1988-ban már ugyancsak idekerült a Dalmandi Mezőgazdasági Kombinát megszállt sártvényi mártének kancaállomány is.

A román hadsereg által elszakított állományból a Radautzi Márt 55 kancát vett tenyésztésbe, melyeket az új fajtatisztán tenyésztés tovább a román lényeges irányítási kancával. A korábban hetvenes létszám állományán 1989-ben igen nagy mértékű állománycsökkenést hajtottak végre, minek következtében az állomány nagyobbik fele a tenyésztés számára elveszett.

1989-től kezdődően a fajta fenntartásával, nemesítésével kapcsolatos feladatok a Kisbőri-főlvőre lényeges Országos Egyesület keretében zajlanak.

Fenotípus

Kálemi Eroteljes szervezete, nagyármájú, elgőtt megcs, kázelemzés hajtás és hámos tápusú fajta. Feje a testtel meggel arányos nagyságú, kázelemzés magasan tüzött, egyenes profilvonalú, esetenként kistokban burkolt. Nyaka

képzésmagasan illesztett, képzepesen hosszú, kifejezett baltavájjal, a méneknél általában jóval. Az alacsony illesztett, izomszegény nyak a kancákéval is tenyésztésből kizárható tényező. Marja kifejezett, hosszan hájtanyákkal, eljárt izmolt. Hátta képzepesen hosszú, előg nagy számban vannak hosszabb törzsu egyedek. Ágyéka képzepesen hosszú feszes. A szárgy szőles, jó izmolt, a mellkas többé-kevésbé mély, jó dongázott.

Az anglo-arab hatás ellenére jelenlegi állományunk feltunően eros csontozatú. Az eroteljes szervezet kifejezésre jut a tömegességben is. Ennek oka, hogy az utábbi 20 évben alkalmazott mének esetében a nagy rájárást kitüntetett szerepe volt (Gidran IV, VIII, X, XI). A járvoban cölkitzés a testtömeg megőrzése mellett a nemesség, az elegancia fokozása. A lábszerkezet többé-kevésbé szabályos, az állomány durva lábszerkezeti hibákat mentes. A mozgás képzepesen hosszúságú, akciójában, rugalmasságában gyakran javításra szorul.

Méretei

Mének: Kancák:

Marmagasság bot: 160-168 155-167 cm

Marmagasság szalag: 173-180 165-177 cm

Á-vméret: 188-200 85-198 cm

Szárkárméret: 21-23 20-22 cm

Szár-ne

Kizárólag sárga, többé-kevesebb jeggyel.

Ártókmáro tulajdonságai, használhatósága

Többszörű melegvőru fajta. Hátas és fogatának egyaránt megfelelő. A hazai lovassportban számarányosan nagyobb hányadban találunk eredményes egyedeket.

A dőjugratásban Medve, Gidran XI, Agresszor, a militaryban Ibolya nemzetközi szinten is megállta a helyét. Kis létszámmal állomány folyton szelekciós lehetősége viszonylag korlátozott. Mint oshonos gőnrezerv fajta, a magyar állattenyésztésben kultúrtörténeti és genetikai örököt is képvisel. Egyes kancacsaldjai 20-25 generációval is rendelkeznek.

Elterjedtsége, állomány nagysága

1992.-tól a fajta fenntartása és nemesítője a Kisbör-főlvör Lásztényőszto Országos Egyesület. A gidrájn-tenyésztés ezen egyesület keretében belül a kőlény tenyésztési szabályzat alapján végzik a fajtafenntartás tevékenységét. Egyesület nyilvántartásai szerint 1996-ban 21 tulajdonos kezében 102 kanca állt tenyésztésben. Az 1998-as fedezetelés időnyre 160 kancát párosítottak. Az állomány 42 %-a 8 eredeti mezohegyesi kancacsaldra vezethető vissza. Ebből ketto csak egy-egy kancával képviselteti magát, egy család eredete bizonytalan. A többi kanca gidrájn származású, de nőpies eredetű.

Az állapotok darab- és vőrvonalzáma a fajta továbbvitele szempontjából eléendő. Szükséges a populáció genetikai variabilitásának megőrzése mellett a kőlémi és belső örökítő tulajdonságok megőrzése és javítására, hogy a jelenlegi ménevonalak és kancacsaldok képzésben egyik se jusson kizárólagos helyzetbe.

Minden főlvör jellegű fajta igényli rendszeres időkészítést a kiinduló fajtákkal végzett cseppvő-keresztéssel. Egyesület tenyésztési programja szerint kizárólag arab és angol telivő mének alkalmazásával, a klasszikus tenyésztési elvek alapján kővőjük megvalósítás-tani.

Magyarországon kővőül csak Románia és talán Bulgária rendelkezik még kisebb populációval, ezért fajtatisztán fenntartása a Világörökség szempontjából is jelentős.